

D I R E C T R I U S

D I R E C T R I U S

d e I ' I F L A - U N E S C O

Col·legi Oficial
de Bibliotecaris-
Documentalistes
de Catalunya

D I R E C T R I U S

del Manifest sobre

l n t e r n e t

de I ' I F L A - U N E S C O

Editat pel Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya
Disseny gràfic i maquetació: Cros i Massó
Barcelona, juny 2007
D.L.: B.36622-2007

Directrius del Manifest sobre Internet de l'IFLA/UNESCO (Setembre de 2006)

Revisió de la traducció: Mònica Medina, Glòria Pérez-Salmerón, Amadeu Pons

(Manifest sobre Internet de l'IFLA:

<http://www.ifla.org/III/misc/internetmanif.htm>)

Col·legi Oficial
de Bibliotecaris-
Documentalistes
de Catalunya

Agraïments

Són moltes les persones que han contribuït a fer aquest document. Un agraïment especial a Susanne Seidelin, Paul Sturges, Sjoerd Koopman, Martha Castro, Marta Terry, Gonzalo Oyarzun, Charles Batumbuze, Dick Kawooya, Diana Rosenberg, Eliades Acosta, Sueli Mara Ferreira, Elenice Castro, Ans Koolen, Claudia Rodríguez, Celso Musino, Lena Vania Ribero, Monique Alberts, Gloria Samame, Silvia Prada, Esther Pailos, Archie Dick, Giuseppe Vitiello, Irina Trushina, Gopakumar K Thampi, Abdelazziz Abid, Elizabeth Longworth i Katja Roemer.

Moltes gràcies a tots els qui han participat en els tallers i als qui han aportat els seus comentaris durant el període de consulta.

Stuart Hamilton
IFLA/FAIFE

També volem agrair als membres del Comitè IFLA/FAIFE i a Lars Aagaard, de la Libraries for Children and Young Adults Section de l'IFLA, per les seves valuoses aportacions durant el període final de consulta, el resultat del qual ha estat la versió de setembre del 2006.

Susanne Seidelin, Directora
de l'Oficina IFLA/FAIFE
Setembre de 2006

Sumari

Introducció	11
1. Procés	15
El Manifest sobre Internet de l'IFLA	15
Les Directrius del Manifest sobre Internet de l'IFLA/UNESCO	15
Destinatari i metodologia.....	16
Potencial de les Directrius	17
2. Preàmbul	21
Introducció.....	21
Biblioteques i drets humans	21
Llibertat d'expressió i d'accés a la informació.....	22
Diferències culturals en l'accés a la informació.....	22
Creixement d'Internet: oportunitats i reptes	23
Internet, l'usuari de la biblioteca i una major llibertat d'accés a la informació	25
3. Directrius del manifest sobre Internet	29
Principis de l'accés públic	29
Les biblioteques públiques i altres punts d'accés públic	30
Usuaris	31
Continguts (contingut local, llengua, accés obert)	31
Administració en línia (serveis i democràcia en línia)	32
Opcions tecnològiques.....	33
Barreres	33
Formació d'usuaris	35
Polítiques d'ús d'Internet.....	36
4. Glossari	39
5. Annex	55

Introducció

Les Directrius de l'IFLA/UNESCO constitueixen un producte acabat, però també han de ser contemplades com a un projecte en constant desenvolupament. La tecnologia canvia, les actituds pel que fa a les qüestions importants canvien, i no es pot esperar que cap conjunt de directrius ofereixi respostes més enllà d'un cicle curt d'anys. Si aquest document diu menys del que es podria dir sobre una qüestió que tothom tenia ben present cinc anys enrere, probablement sigui perquè així és com havia de ser. Si no hi ha una orientació tan clara com es podria desitjar sobre una qüestió que pot passar al primer pla d'aquí a dotze mesos és perquè els redactors d'aquest document no es poden considerar clarividents.

Dit això, però, el procés mitjançant el qual han estat redactades aquestes Directrius ha estat dissenyat per aconseguir que tinguin la màxima fermesa possible. El punt de partida és el Manifest sobre Internet de l'IFLA, un document que ja ha aportat des del 2002 una àmplia i pràctica orientació. Els consells més específics que les Directrius aporten es basen en la investigació duta a terme per l'IFLA/FAIFE durant els darrers anys. La major part de la investigació l'ha realitzada Stuart Hamilton, el fructífer període del qual com a investigador en cap del FAIFE va acabar més o menys immediatament després de la redacció de l'esborrany d'aquestes Directrius. La consulta per mitjà de tallers de treball en un seguit de països va permetre que els punts de vista dels professionals en exercici sobre les qüestions suscidades emergissin amb força i claredat. Es va analitzar un material abundant i es va redactar un esborrany de document a principi del 2006. Després l'esborrany es va sotmetre a l'atent escrutini d'un grup d'experts durant un taller celebrat a Londres els dies 27 i 28 de març en la Royal Society of Medicine.

El que realment importa d'aquestes Directrius és que l'ímpetu que les sustenta procedeix en gran part d'aquelles parts del món que tendeixen a estar en perill de ser considerades perifèria en les qüestions referents a Internet. Sens dubte el FAIFE no considera com a perifèrics els països del món en desenvolupament, els que s'acaben d'industrialitzar, els que es troben en transició i els que no han tingut una presència important en els Consells i òrgans de l'IFLA. L'elecció de seus per als tallers de consulta i dels membres del grup d'experts per a la reunió de Londres va ser deliberada per assegurar que l'habitual predomini d'idees procedents de l'Europa nord-occidental es veiés completament equilibrat amb les aportacions de la resta del món.

El que unes Directrius han de fer és servir d'estímul per a la reflexió i d'inspiració per a l'acció. No han de ser considerades unes normes, i seria un error contemplar allò que apareix escrit en els documents de directrius com a alguna cosa més que una aspiració. Dit això, aquestes Directrius amaguen un potencial molt divers. Poden aconseguir grans coses com a ajuda al procés de presa de decisions en moltes institucions que s'enfronten als dilemes excepcionalment difícils que Internet produeix. Poden ser utilitzades com a base per a una millor documentació de polítiques en institucions de molts tipus, i no sols a les biblioteques a les quals van bàsicament dirigides. Per a l'IFLA i el FAIFE seran el punt de partida d'una futura experimentació i consulta que ja es contemplaven en els plans pressupostats de l'organització.

Sóc molt feliç de poder recomanar les Directrius sobre l'Accés a Internet de l'IFLA/FAIFE a qualsevol persona o institució que pugui trobar-les útils, i els asseguro que les preguntes i els comentaris sobre aquest document seran sempre benvinguts.

Paul Sturges, president de l'Activitat Fonamental FAIFE de l'IFLA.

1

PROCÉS

1. Procés

1.1

EL MANIFEST SOBRE INTERNET DE L'IFLA

El Manifest sobre Internet de l'IFLA va ser aprovat pel Consell de l'IFLA el 2002. Des d'aleshores ha estat traduït a 19 idiomes i adoptat per associacions de bibliotecaris de 27 països.¹ En general, els manifestos descriuen valors, principis d'actuació i una presentació de bones pràctiques compartides. En el cas del Manifest sobre Internet, els valors implicats fan referència a la preservació de la llibertat d'accés a la informació a Internet. Amb aquest fi, el Manifest sobre Internet presenta objectius per als programes, els serveis i el personal en relació amb l'ús d'Internet a les biblioteques. Serveix com a model per a la quantitat, qualitat, extensió i nivell d'adequació de l'accés a Internet a les biblioteques i actua com una plantilla ideal per a decisions i accions en la comunitat bibliotecària.

El Manifest sobre Internet es va crear en percebre's la necessitat d'un document que traslladés els valors bibliotecaris tradicionals de la llibertat d'expressió i la llibertat d'accés a la informació a l'era d'Internet. Es tracta d'un document que reafirma el compromís de la professió bibliotecària amb aquests valors i la seva importància en tots els serveis que les biblioteques poden oferir. El Manifest, però, és un document genèric, i assolir l'aplicació pràctica dels seus valors en l'entorn de treball exigeix alguna cosa més que limitar-se a lloar els ideals presents al text. Per assolir els objectius del Manifest cal posar quelcom de més concret a disposició dels professionals de les biblioteques i de la informació, dels responsables de la presa de decisions i dels líders educatius, com ara un conjunt de directrius que ens ajudin a assolir els nostres objectius prenent en consideració de manera més acurada les qüestions de què tracta el Manifest sobre Internet.

1.2

LES DIRECTRIUS DEL MANIFEST SOBRE INTERNET DE L'IFLA/UNESCO

Les Directrius consisteixen en procediments que resultaran útils per satisfer uns estàndards. Tot i que generalment defineixen criteris qualitius i n'exclouen els quantitius, les Directrius identifiquen factors que contribueixen a l'eficàcia dels programes i ofereixen recomanacions per a una pràctica eficaç en la seva àrea temàtica. Les Directrius del Manifest sobre Internet són específiques per als programes d'accés a Internet a les biblioteques, i afecten les polítiques i procediments de servei que portaran a l'aplicació dels valors del Manifest sobre Internet en el treball quotidià de la biblioteca. Les Directrius pretenen oferir una orientació als professionals de les biblioteques i de la informació, als responsables de la presa de decisions i als polítics a l'hora d'establir les seves polítiques sobre l'accés públic a la informació en xarxa a les biblioteques; malgrat això, no tenen un caràcter obligatori ni implicacions legals per als qui les facin servir.

1 Font: IFLA/FAIFE World report 2005

Aporten un marc per a l'aplicació de polítiques que garanteixin la llibertat d'accés a la informació i la llibertat d'expressió a Internet, a més de l'accés a la informació existent en institucions culturals com les biblioteques.

1.3 DESTINATARIS I METODOLOGIA

Aquest document va adreçat a biblioteques i bibliotecaris que ofereixen accés públic a Internet. Això concerneix principalment les biblioteques públiques, però les Directrius seran igualment útils a les biblioteques escolars, universitàries i especialitzades a l'hora de formular una política d'accés a Internet que presti atenció a la llibertat d'expressió i a la llibertat d'accés a la informació a Internet. A més, el document posiciona el Manifest sobre Internet cap a una nova direcció ja que avança vers una carta de serveis per als usuaris que es converteix de fet en un document preparat per la comunitat bibliotecària que salvaguarda i declara els drets dels usuaris a accedir a la informació a través d'Internet a les biblioteques.

Perquè les Directrius fossin un document rellevant per a tots els membres de la comunitat bibliotecària internacional, era important seguir una metodologia que tingués en compte les necessitats tant dels països en desenvolupament com dels desenvolupats. Malgrat que l'article 19 de la Declaració Universal dels Drets Humans va ser la base fonamental per a les Directrius, també calia tenir en consideració els valors de les diferents cultures, a més de les qüestions de biaix cultural en favor dels valors democràtics liberals occidentals. Com el desenvolupament de normes i directrius es basa en la identificació de necessitats i en l'intent de mantenir contacte amb els destinataris del document, el procés que va dur a la creació d'aquestes Directrius va seguir pas a pas un disseny que tractava de mantenir l'enfocament sobre les necessitats de tots els usuaris de les biblioteques, i no tan sols en les dels països desenvolupats amb una infraestructura d'Internet avançada. Amb aquest fi es va començar el procés amb una revisió de les normes i directrius existents que cobrissin la nostra àrea temàtica, incloent-hi les crítiques al mateix Manifest sobre Internet i a l'IFLA. Tot seguit es van identificar uns quants països que poguessin acollir algun taller sobre el Manifest i contribuir al desenvolupament de les Directrius. Kampala a Uganda (juny del 2004); Sant Petersburg a Rússia (març del 2005), l'Havana a Cuba (novembre del 2005) i Santiago de Xile (gener del 2006) van acollir uns esdeveniments ben organitzats, en alguns casos de més de dos dies, en els quals es va reunir una gran quantitat d'informació sobre la situació de l'accés a Internet en les zones més rellevants. Hi van participar professionals de molts països que van compartir els seus coneixements sobre els problemes que planteja l'accés a Internet a les biblioteques i les solucions que cal emprar per vèncer aquests obstacles.

Després de cada taller es van analitzar i avaluar les experiències de camp i la informació reunida es va recollir en un esborrany de Directrius. Aquest esborrany el va discutir a Londres el març del 2006 i durant més de dos dies un grup de professionals experts en biblioteques i informació que en va redactar un nou esborrany. El nou esborrany es va fer públic a través dels llocs web de l'IFLA i la UNESCO, i la seva existència es va anunciar per mitjà de diverses llistes de distribució professionals, incloses IFLA-L i FAIFE-L. Se'n van sol·licitar comentaris i crítiques i com a resultat es va tornar a revisar l'esborrany.

En general, el procés va tractar d'assegurar que es fomentés la participació de totes les parts implicades —bibliotecaris, associacions de bibliotecaris, organismes polítics—, la qual cosa va garantir una contribució personal als resultats; a aquells que van estar implicats en els tallers i en el procés de consulta se'ls va oferir la possibilitat tant de veure recollits plenament els seus punts de vista com de conèixer els dels altres. Com a resultat final, les Directrius resulten d'importància en l'àmbit de cada participant en el procés i, a més, ara tenim un plantejament sistemàtic per a l'aplicació del Manifest sobre Internet.

1.4

POTENCIAL DE LES DIRECTRIUS

Les Directrius del Manifest sobre Internet tenen un gran potencial per ajudar els bibliotecaris a salvaguardar en el futur la llibertat d'accés a la informació a Internet. Cal esperar que el document resulti útil com a part del pla d'estudis de Biblioteconomia i Documentació (o d'altres) a les universitats, o que s'utilitzi en programes de formació professional continuada, o en seminaris sobre accés a Internet a les biblioteques. Les Directrius també poden proporcionar materials als activistes de la informació i els defensors de l'accés públic a Internet, però el més important és que poden obrir la possibilitat de capacitar els usuaris perquè es facin amb un control més ferm dels seus drets pel que fa a l'accés a Internet a la biblioteca.

En connexió amb això, després de la publicació d'aquest document el FAIFE té la intenció d'emprendre un projecte de cooperació amb les Oficines Regionals de l'IFLA sobre l'accés equitatiu a Internet. La finalitat del projecte és ajudar els professionals de les biblioteques a aplicar i inserir en les seves pràctiques les Directrius per fomentar l'accés equitatiu a Internet a les biblioteques. El projecte pretén l'intercanvi de coneixements a través de seminaris i tallers dirigits a totes les regions del món —preferiblement tres seminaris l'any durant 3 o 4 anys— i l'intercanvi laboral de joves professionals amb un enfocament preferent cap als països de l'Àsia, l'Àfrica i Amèrica Llatina que tinguin els menors percentatges de població amb accés en línia. En col·laboració amb socis internacionals apropiats, com el programa Informació per a Tothom de la UNESCO i altres unitats de l'IFLA com Acció per al Desenvolupament Mitjançant les Biblioteques i el Grup de Discussió de Nous Professionals, es presentarà una descripció detallada del projecte amb els seus corresponents pressupostos.

Si les Directrius del Manifest sobre Internet de l'IFLA/UNESCO es contempen conjuntament amb els manifestos (i les seves respectives directrius) ja publicats sobre Biblioteques Escolars i sobre Biblioteques Públiques, es pot veure clarament que l'IFLA i la UNESCO han produït tres documents que podrien tenir un gran èxit a l'hora d'ajudar els professionals de les biblioteques i de la informació a crear serveis bibliotecaris per al segle XXI.

A més, les Directrius donen suport a la Declaració de Principis de la Cimera Mundial sobre la Societat de la Informació, celebrada a Ginebra el 2003 i a Tunis el 2005,² i serveixen de complement a una declaració de l'IFLA durant la Cimera Mundial, el Manifest d'Alexandria sobre les Biblioteques, la Societat de la Informació en Acció.³ Ambdues declaracions emfasitzen una

2 Font: <http://www.itu.int/wsis/docs/geneva/official/dop.html>

3 Font: <http://www.ifla.org/III/wsis/AlexandriaManifesto.html>

societat centrada en les persones, inclusiva i orientada al desenvolupament, on tothom pot accedir al coneixement i compartir-lo en una atmosfera d'accés sense restriccions a la informació i de llibertat d'expressió. Amb aquests documents com a rerefons, les Directrius del Manifest sobre Internet de l'IFLA/UNESCO delinear polítiques i procediments de servei que salvaguarden la llibertat d'accés a la informació per a tots els usuaris de les biblioteques i asseguruen que l'accés a Internet és lliure, equitatiu i no està condicionat per restriccions innecessàries.

2

PREÀMBUL

2. Preàmbul

2.1

INTRODUCCIÓ

El Manifest sobre Internet de l'IFLA es fonamenta en l'article 19 de la Declaració Universal dels Drets Humans, i fa èmfasi que els usuaris de les biblioteques tenen dret a esperar el mateix grau de llibertat d'expressió i de llibertat d'accés a la informació a Internet de què gaudeixen pel que fa als materials impresos. Es tracta d'un document d'actualització de les idees fonamentals de la professió bibliotecària per a l'era d'Internet. Malgrat això, per comprendre per què el Manifest i aquestes Directrius que el desenvolupen són tan importants per als professionals de la informació i les biblioteques cal examinar la legitimitat sobre la qual estan edificades, per tal de demostrar que tots dos documents poden aportar molt als bibliotecaris d'arreu del món a mesura que Internet continua creixent i tenint un paper cada cop més gran en el treball diari de les biblioteques.

2.2

BIBLIOTEQUES I DRETS HUMANS

Des de les acaballes del segle XVIII, la idea dels drets humans inherents i universals ha anat creixent en popularitat arreu del món. Un dret humà és «un dret legal reconegut universalment, sense el reconeixement del qual es produirien danys i privacions en les vides i en els mitjans de vida dels éssers humans» (McIver, 2000). Els drets humans tenen el seu origen en les necessitats humanes, i ofereixen un conjunt de normes universalment disponibles per a la dignitat i la integritat de tots els éssers humans.

El concepte de drets es basa en la igualtat, la dignitat humana i la responsabilitat mútua. La promesa d'un consens global sobre els drets humans va sorgir un cop acabada la segona Guerra Mundial, i va entrar en l'agenda política internacional després de la formació de les Nacions Unides el 1945. Entre els següents esdeveniments notables s'inclouen la Comissió de les Nacions Unides sobre els Drets Humans (1946), la Declaració Universal de Drets Humans (1948), la Convenció Europea sobre Drets Humans (1950), el Pacte Internacional de les Nacions Unides sobre Drets Civils i Polítics (1966) i el Pacte Internacional de les Nacions Unides sobre Drets Econòmics, Socials i Culturals (1966).

La Declaració Universal de Drets Humans (ONU, 1948) aporta un nou marc comú per a l'establiment, protecció i aplicació dels drets humans. El concepte de llibertat d'accés a la informació i de llibertat d'expressió es troba clarament expressat en l'article 19 d'aquesta Declaració:

«Tota persona té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; aquest dret inclou el de no ser molestat a causa de les pròpies opinions i el de cercar, rebre i difondre les informacions i les idees per qualsevol mitjà i sense límit de fronteres.»

2.3

LLIBERTAT D'EXPRESSIÓ I D'ACCÉS A LA INFORMACIÓ

La llibertat d'expressió és la llibertat per expressar idees que podrien resultar extremament impopulars sense por a represàlies i amb el dret a la protecció dels ciutadans que desitgin expressar aquestes idees. L'article 19 permet l'expressió per «qualsevol mitjà», la qual cosa significa que els pensaments i les opinions poden ser comunicats mitjançant la paraula parlada i escrita, qualsevol tipus d'art o també a través de mitjans més moderns com la televisió, la ràdio i Internet. La llibertat d'expressió inclou el dret a oposar-se als governs sense ser considerat criminals o traïdors, i el dret a qüestionar les idees i creences predominantment acceptades com a vertaderes, sense importar-ne la transcendència.

Per altra banda, la llibertat d'accés a la informació és el dret dels ciutadans no sols d'expressar qualsevol punt de vista, sinó també de tenir accés al ventall més ampli possible dels punts de vista expressats. A les biblioteques, això significa oferir accés a idees amb què els bibliotecaris poden no estar d'acord o trobar personalment ofensives.

Les biblioteques estan inherentment connectades amb la llibertat d'expressió i la llibertat d'accés a la informació a causa dels recursos d'informació que conserven i a la varietat de serveis que ofereixen per accedir-hi. Per tant, les biblioteques poden assumir aquestes idees i fer-les més realistes. Aspiren a oferir llibertat d'accés a la informació mitjançant qualsevol dels canals que tenen, incloent-hi l'accés a la informació per mitjà d'Internet.

2.4

DIFERÈNCIES CULTURALS EN L'ACCÉS A LA INFORMACIÓ

En qualsevol discussió sobre els drets humans, un dels problemes que sempre apareix és el de la tensió entre la diversitat cultural i de desenvolupament dels pobles del món i un plantejament uniforme que afavoreix el biaix liberal democràtic occidental sobre les altres posicions. Cal recordar que, amb la desigualtat de desenvolupament existent al món, trobarem a tot arreu diferències d'actitud i de provisió d'accés a la informació, fins i tot entre la comunitat bibliotecària internacional. Malgrat això, cal recalcar una qüestió important: les actituds diferents continuarien existint encara que tots els països estiguessin al mateix nivell de desenvolupament. De diferències d'actitud cultural sobre conceptes com llibertat personal o privadesa, o sobre què es considera obscè o nociu, n'hi ha entre tots els països i també dins de cadascun, fins i tot als desenvolupats.

Aquesta situació es produeix a causa de les diferències culturals pel que fa als valors. Fins i tot la mateixa Declaració Universal dels Drets Humans ha estat qüestionada perquè la seva orientació, percebuda com a occidental i judeocristiana, pot ser de molt poca rellevància per a comunitats amb altres creences o ideologies. En vista d'això, com pot un únic Manifest i les Directrius que l'acompanyen ser rellevants per a tots els usuaris de les biblioteques de tot el món? Per què creuen l'IFLA i la UNESCO que l'aprovació d'un document així és important i necessària?

Per dir-ho clarament, la introducció d'Internet a les biblioteques ha canviat la forma com s'ofereixen els recursos d'informació als usuaris. Internet porta la revolució que va suposar la impremta a un estadi més avançat, i ofereix informació a l'usuari allà on es troba; tan sols cal la tecnologia adequada. Alhora, Internet continua la revolució de les comunicacions iniciada per la impremta gràcies a la velocitat i al baix cost de la distribució d'informació. La diferència crucial, però, rau en la forma com Internet, amb el seu format multimèdia, desdibuixa les línies entre la provisió i el consum d'informació. Això ha canviat la provisió d'informació a les biblioteques, cosa que permet a l'usuari de la biblioteca molt més control sobre com accedeix a la informació.

Abans d'Internet, iniciatives com el programa Disponibilitat Universal de Publicacions de l'IFLA i de la UNESCO van demostrar el compromís de les biblioteques d'oferir la provisió el més amplia possible d'accés a la informació. Xarxes de biblioteques d'àmbit local, nacional i internacional hi van col·laborar per oferir publicacions impreses als usuaris. La tecnologia d'Internet va canviar aquesta situació i va permetre que les biblioteques oferissin als usuaris un accés a la informació més ampli, més ràpid i, en teoria, més barat que abans. La introducció de l'accés públic a Internet a les biblioteques permet als usuaris seleccionar la informació sense comptar amb el bibliotecari com a mitjancer i fa que depenguin de les seves pròpies habilitats, siguin o no les adequades, per trobar informació. La disponibilitat d'informació a Internet, per tant, difereix del fons 'tradicional' de les biblioteques en la mesura que els bibliotecaris seleccionen el fons de les seves biblioteques. Si la selecció en el seu sentit tradicional s'apliqués a Internet en la seva totalitat, les biblioteques només posarien a disposició llocs expressament triats, avaluats i afegits al seu sistema. A Internet no existeixen aquests procediments de selecció. La informació es diposita a la xarxa i després els usuaris en fan la selecció.

Els bibliotecaris poden assenyalar llocs favorits o recomanats, però, bàsicament, quan els usuaris s'asseuen davant d'un ordinador de la biblioteca amb accés a Internet són ells qui manen. En teoria, els usuaris ja no han de patir les restriccions imposades en la selecció de materials per qüestions pressupostàries, compres a l'engròs, seleccions esbiaixades o la revisió per experts. Són lliures d'orientar-se per si mateixos, en funció de les seves habilitats, per l'enorme massa d'informació que ofereix Internet. El procés de recuperació de la informació, tant per als bibliotecaris com per als mateixos usuaris, resulta alhora més senzill i més complex que mai. Més senzill gràcies a la velocitat i a la simplicitat dels mecanismes de cerca que donen resultats en qüestió de segons. Però, per altra banda, més complex a causa de les creixents dimensions d'Internet i a la manca d'organització pròpia de la informació en línia.

2.5

CREIXEMENT D'INTERNET: OPORTUNITATS I REPTES

Una de les raons de l'exposat anteriorment es basa en el fet que l'ús d'Internet i les formes com Internet pot ser usat, continuen creixent ràpidament. El creixement del nombre d'usuaris continua arreu del món, amb països com Xina que experimenten un enorme creixement en els darrers anys. Aquest creixement ha tingut l'ajuda dels avenços en les tecnologies de la comunicació com la banda ampla i la Wi-Fi, i de l'abaratiment d'equips, programes i connexions. Aquesta situació ha tingut l'efecte afegit d'impulsar la innovació envers usos d'Internet que estan portant els usuaris cap a noves formes de col·laboració. Arreu del món, fins i tot als països amb els règims més repressius, es pot percebre la immensa popularitat dels blocs, llocs web creats i actualitzats sobre qualsevol tema mitjançant un programari simple i gratuït. L'ús creixent dels wikis, un tipus de pàgina web que permet als usuaris afegir continguts amb facilitat i que és especialment adequada per a la redacció en col·laboració, ha augmentat les possibilitats de generació d'informació mútua i ha permès l'aparició d'una enciclopèdia de ràpid creixement. Estan sorgint noves formes de fer negocis en línia, nous serveis d'administració electrònica (o e-govern) s'estan convertint en part integral de la comunicació Administració-ciutadans, i els ciutadans, per la seva banda, se senten més capacitats per participar en la presa de decisions comunitària. També estan apareixent alternatives a les normes establertes, com ara nous marcs de drets d'autor i de reproducció com el de Creative Commons, una organització sense afany de lucre dedicada a ampliar la gamma d'obres de creació disponibles perquè altres les puguin utilitzar i compartir legalment. Com a complement d'aquest moviment hi ha diferents fórmules per compartir la informació científica, per exemple l'accés obert; i com a base del nou èmfasi en els recursos comuns es troba el programari de codi obert, un moviment que realment pot conferir més poder i més capacitat de decisió a les mans dels individus.

Malgrat els innegables beneficis i oportunitats que aquests nous desenvolupaments ofereixen, també han aparegut per als bibliotecaris i per als usuaris molts problemes. Cal aprendre noves habilitats per a la recuperació de la informació, i s'ha de procurar que els usuaris utilitzin millor les tecnologies en línia. A més, atès que és impossible que els bibliotecaris coneguin tot el que hi ha a Internet (no com abans, quan el catàleg d'una biblioteca contenia en teoria tots els fons disponibles), es presenten nous problemes pel que fa als tipus d'informació a què accedeixen els usuaris. Internet, descrita de vegades amb analogies amb el 'salvatge oest', pot ser vista com un terreny minat de desinformació, pornografia, enganys, estafes i trivialitats de tota mena. Aquesta situació ha desembocat en l'augment de l'ús de programari de filtratge, en l'àmbit nacional de les telecomunicacions i en les mateixes biblioteques. L'ús de programes de filtratge és cada cop més acceptat per les associacions de bibliotecaris i va sent més habitual a les biblioteques.⁴

Tot i que el filtratge és una de les qüestions que probablement més polèmica creen a les biblioteques, hi ha altres inconvenients d'Internet que cal plantejar-se. La privadesa de l'usuari es veu compromesa amb major facilitat en el context d'Internet, i els recents desenvolupaments legislatius en matèria de seguretat nacional com a conseqüència dels atacs de l'11 de setembre de 2001 han enfrontat les polítiques tradicionals de les biblioteques sobre confidencialitat amb la necessitat de protecció contra el terrorisme. A més, els governs no són les úniques entitats

que amenacen la privadesa individual: les empreses estan igualment interessades a fer un seguiment i interpretació dels models de navegació per Internet. I les accions de les empreses en línia no es poden ignorar, ja que el creixent tractament mercantil dels recursos en línia, alguns dels quals ja han estat pagats pel contribuent, suposa autèntics obstacles financers a l'accés a la informació. A més d'això, la recent preocupació sobre fins a quin punt es pot conservar la neutralitat integral d'Internet enfront dels plans de negocis de les grans companyies de telecomunicacions ha conduït a la por a un futur en el qual podria funcionar una Internet de doble via; un futur en què podria estar prioritzat el tràfic comercial en detriment de totes les altres comunicacions.

2.6

INTERNET, L'USUARI DE LA BIBLIOTECA I UNA MAJOR LLIBERTAT D'ACCÉS A LA INFORMACIÓ

Independentment de les oportunitats i obstacles que acompanyen el seu creixement, la connexió entre tecnologia i un major accés a la informació ha fet que Internet ocupi una posició central en la política bibliotecària dels darrers anys. Malgrat això, i a pesar dels nostres millors esforços, són molts els membres de la societat que encara es troben fora del circuit de la informació. Les barreres creades per l'origen ètnic, el sexe, l'orientació sexual, la discapacitat física o mental, el nivell educatiu, la situació laboral o la posició econòmica són responsables de l'exclusió de molts ciutadans. Les biblioteques, com a proveïdores d'accés a la informació a la comunitat i a la societat en general, poden tenir un paper molt potent a l'hora de garantir que els membres socialment exclosos de la societat puguin treure profit dels avantatges oferts per la tecnologia d'Internet i tenir un paper actiu en les seves comunitats.

L'ús de les tecnologies de la informació i de la comunicació com a mitjà per vèncer les barreres ha ocupat un lloc central en els plans de solució del problema. La idea d'Internet com a eina per reduir l'exclusió social ha anat guanyant credibilitat gràcies a la seva capacitat per obrir l'accés a la informació i als canals de comunicació governamentals, i les biblioteques han contribuït a aquest concepte en fer disponibles en línia els seus catàlegs i col·leccions a les persones amb limitacions físiques per tal que accedeixin als recursos bibliotecaris. Ara que cada cop més governs pensen oferir serveis públics en línia en els propers anys, la informació –i la capacitat d'accedir-hi– és més i més important per formar les comunitats d'usuaris per tal que controlin el seu futur.

Com a conseqüència, en els darrers cinc anys l'accés a Internet a les biblioteques s'ha convertit en una prioritat en molts països. Inevitablement, l'extensió i abast d'aquest accés difereix enormement arreu del món, però l'èmfasi en la connexió de les biblioteques a Internet s'ha vist potenciat amb el treball de moltes organitzacions públiques i privades. Els bibliotecaris de tot el món estan acceptant un futur en què Internet tindrà un paper cada cop més central en el seu treball quotidià. Alhora s'estan enfrontant a un entorn que canvia ràpidament, i es poden beneficiar d'un assessorament sobre les millors formes d'oferir un accés a Internet en la línia dels principis mantinguts des de fa tant de temps pel que fa a la llibertat d'accés a la

informació i la llibertat d'expressió. Les següents Directrius pretenen oferir als bibliotecaris, a les direccions de les biblioteques i als responsables de la presa de decisions una guia que els ajudi a desenvolupar polítiques d'accés a Internet que serveixin a les necessitats particulars i les característiques pròpies de cada grup d'usuaris. Estableixen els principis de l'accés públic a Internet; afronten els problemes d'accés dels membres marginats de la població; esbossen com poden fer les biblioteques perquè els ciutadans recorrin el camí que va de la conscienciació a la formació aprofitant els equipaments per a l'administració en línia; discuteixen les alternatives tecnològiques que les biblioteques encaren quan es plantegen la provisió d'equips i connexions; ofereixen consells sobre la formació d'usuaris, i prenen en consideració la creació de polítiques d'ús d'Internet que poden desembocar en veritables drets dels usuaris. Les Directrius tenen un ampli abast i poden ajudar els bibliotecaris a treure profit dels avantatges dels aspectes positius d'Internet i a tractar els seus punts foscos. Preses en conjunt, les Directrius ofereixen als bibliotecaris un recurs per planificar i executar polítiques d'accés a Internet a la biblioteca que poden ajudar a garantir una elevada qualitat i un accés equitatiu a Internet per a tots els usuaris de la biblioteca.

3

DIRECTRIUS DEL MANIFEST SOBRE INTERNET

3. Directrius del manifest sobre Internet

ELEMENTS DE LES DIRECTRIUS

- 3.1. Principis de l'accés públic
- 3.2. Les biblioteques públiques i altres punts d'accés públic
- 3.3. Usuaris
- 3.4. Continguts (contingut local, llengua, accés obert)
- 3.5. Administració en línia (serveis i democràcia en línia)
- 3.6. Opcions tecnològiques
- 3.7. Barreres
 - a. Filtratge
 - b. Privadesa/Seguretat
 - c. Drets d'autor i de reproducció
 - d. Neutralitat de la xarxa
 - e. Pagament per l'accés
- 3.8. Formació i suport a l'usuari
- 3.9. Polítiques d'ús d'Internet

3.1

PRINCIPIIS DE L'ACCÉS PÚBLIC

L'accés sense impediments a la informació és essencial per a la llibertat, la igualtat, la comprensió global i la pau. Per tant, la Federació Internacional d'Associacions Bibliotecàries (IFLA) afirma que:

La llibertat intel·lectual és el dret de cada persona tant de mantenir i expressar opinions com de buscar i rebre informació; és la base de la democràcia, i constitueix el nucli mateix del servei bibliotecari.

La llibertat d'accés a la informació, independentment de mitjans i fronteres, és una responsabilitat central dels professionals de les biblioteques i de la informació.

L'accés sense restriccions a Internet a les biblioteques i serveis d'informació dona suport a les comunitats i als individus en l'assoliment de la seva llibertat, prosperitat i desenvolupament.

- Les biblioteques que ofereixin accés a la informació a Internet ho han de fer d'acord amb els principis de l'article 19 de la Declaració Universal dels Drets Humans, que afirma que tota persona té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; aquest dret inclou la llibertat de mantenir opinions sense interferències i de buscar, rebre i difondre informació i idees a través de qualsevol mitjà i amb independència de les fronteres
- Els individus són responsables, en primer lloc, de les seves pròpies activitats de cerca d'informació, i per tant se'ls ha d'oferir la selecció més àmplia possible per decidir per si mateixos a què volen i a què no volen accedir a Internet.
- Les biblioteques han de garantir que l'accés a la informació a Internet sigui disponible per a tothom, independentment d'edat, raça, nacionalitat, religió, cultura, afiliació política, discapacitat física o mental, sexe o orientació sexual.
- Els bibliotecaris tenen la responsabilitat professional d'oferir als usuaris un accés igual i equitatiu a Internet; de respectar la privadesa dels usuaris, i de formar els usuaris perquè treguin el màxim rendiment de la informació disponible a Internet mitjançant l'oferta d'ajuda i de formació quan calgui.

3.2

LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES I ALTRES PUNTS D'ACCÉS PÚBLIC

Les biblioteques i els serveis d'informació són institucions dinàmiques que connecten les persones amb els recursos globals d'informació, les idees i les obres de creació que busquen. Les biblioteques i els serveis d'informació fan disponible la riquesa de l'expressió humana i la diversitat cultural en tots els mitjans.

Les biblioteques i els serveis d'informació fan de portals essencials d'accés a Internet. Per a alguns ofereixen l'espai adequat, orientació i assistència, mentre que per a altres són els únics punts d'accés disponibles. Són un mecanisme per superar les barreres creades per les diferències en recursos, tecnologia i formació.

- Diferents tipus de biblioteques i altres serveis d'informació serveixen diferents grups d'usuaris. Les institucions tenen la responsabilitat d'intentar servir les seves respectives àrees temàtiques i els seus grups usuaris
 - oferint els recursos existents mitjançant canals en línia (p. ex., a través de programes de digitalització); i
 - desenvolupant maneres de facilitar nous recursos a Internet.
- S'han de facilitar punts d'accés a Internet en espais físics oberts a tothom, independentment del sexe, religió, classe social o casta.

3.3 USUARIS

Les biblioteques i els serveis d'informació tenen també la responsabilitat de servir tots els membres de les seves comunitats sense tenir en compte edat, raça, nacionalitat, religió, cultura, afiliació política, limitacions físiques o d'un altre tipus, sexe o orientació sexual, o qualsevol altra condició.

- Les biblioteques que ofereixen accés públic a Internet tenen la responsabilitat específica de garantir que l'accés estigui disponible per a grups que altrament podrien estar desfavorits. A més dels grups ja identificats en el Manifest sobre Internet, els bibliotecaris han de ser conscients de la necessitat d'incloure altres grups, com els que es trobin desfavorits per raons de classe social o casta, o per manca d'habitatge o terres.
- Allà on es permeti utilitzar la biblioteca a infants i adolescents, les biblioteques han de tenir una política clara sobre l'ús d'Internet per part dels menors d'edat, i aquesta política s'ha d'explicar als pares quan els nens comencin a fer servir els recursos.

3.4 CONTINGUTS (CONTINGUT LOCAL, LLENGUA, ACCÉS OBERT)

Internet permet a les persones i les comunitats d'arreu del món, tant si es troben en els pobles més petits i remots com en les ciutats més poblades, de tenir igualtat d'accés a la informació per al desenvolupament personal, l'educació, l'autoestima, l'enriquiment cultural, l'activitat econòmica i la participació responsable en la democràcia. Tothom pot mostrar els seus interessos, coneixements i cultures perquè el món els conegui.

- Els bibliotecaris han d'identificar, fomentar i facilitar la producció dels continguts d'interès produïts localment. També han de treballar, quan sigui possible, en col·laboració amb els productors locals d'informació per elaborar i presentar continguts locals.
- Els bibliotecaris han d'estimular el diàleg entre cultures i el respecte pels pobles indígenes i les seves llengües, tractant de facilitar en particular l'accés a continguts en les llengües locals.
- Els bibliotecaris han de reconèixer els coneixements orals tradicionals com un bé social important generat per la comunitat i com a contingut local al qual se li ha de donar un accés més ampli.
- Tot i respectant els drets de propietat intel·lectual i de reproducció existents, els bibliotecaris han d'impulsar l'accés als continguts locals a partir dels principis del tipus Creative Commons.

- Les biblioteques han de vetllar per desenvolupar programes de digitalització dels recursos propis de contingut únic o rar.⁵
- Les biblioteques han d'intentar fer accessibles en línia els seus catàlegs i facilitar l'accés a continguts locals mitjançant portals i pàgines web noves o ja existents gestionades per la biblioteca.

3.5

ADMINISTRACIÓ EN LÍNIA (SERVEIS I DEMOCRÀCIA EN LÍNIA)

A més dels seus reconeguts rols en educació, lleure i investigació, les biblioteques tenen una funció de gran importància i no sempre ben reconeguda que consisteix a fer que els ciutadans passin de la conscienciació a la formació. L'accés a Internet i altres formes de serveis de les tecnologies de la informació conformen el nucli central d'aquest paper.

- Les biblioteques han de contribuir a la democràcia jugant un paper de pont en la relació entre l'Estat i els ciutadans, particularment a través de la promoció de l'administració en línia en la comunitat. És més, les biblioteques han de complementar i reforçar l'administració en línia mitjançant la provisió de materials que estimulin la democràcia digital, incloent-hi materials creats per organitzacions, grups de pressió i partits polítics que representin tot l'espectre d'opinió.
- Els bibliotecaris tenen un paper crucial en l'ús de les seves habilitats professionals per reunir, organitzar i donar accés a la informació de l'administració, tant en forma de literatura grisa com en forma de documents electrònics.
- Les biblioteques han d'encoratjar els ciutadans perquè facin ús de les seves interfícies i equipaments en línia per comunicar-se amb l'administració.
- Les biblioteques han d'estar disposades a assumir funcions en la provisió de serveis complets d'administració en línia allà on aquestes infraestructures faltin o siguin ofertes de manera inadequada o insuficient per altres institucions.
- Les biblioteques han de jugar un paper rellevant en les estructures per a la llibertat d'informació o per al dret a la informació als països on hi hagi la legislació necessària, en particular ajudant els usuaris en les seves demandes de llibertat d'accés a la informació.

3.6

OPCIONS TECNOLÒGIQUES

- Les biblioteques han d'esforçar-se a oferir als seus usuaris la millor tecnologia possible per a l'accés a Internet.
- Caldria aplicar el principi d'amigabilitat amb l'usuari a l'hora d'escollir o dissenyar les interfícies emprades per a l'accés a la informació en línia.
- Les biblioteques han d'esforçar-se a oferir als seus usuaris connexions ràpides a Internet. Allà on una infraestructura de telecomunicacions deficient dificulti l'accés a Internet, caldria encarar aquest problema buscant alternatives creatives pel que fa al subministrament d'electricitat, el maquinari i el programari.
- Les biblioteques tracten de facilitar un accés de qualitat per mitjà d'un personal ben format i plenament informat sobre la capacitat tecnològica de la biblioteca i sobre el seu potencial per satisfer les demandes dels usuaris.
- En una biblioteca han d'estar clarament assignades les responsabilitats i fermament establerts els procediments i processos del manteniment bàsic dels serveis de tecnologies de la informació, de l'assessorament sobre tecnologies al personal i als usuaris, de l'adquisició d'equipament i de la planificació de la renovació i el desenvolupament de la tecnologia.
- La necessitat de planificar per disposar de sistemes sostenibles tecnològicament avançats i el seu finançament ha de ser acceptat per tots els agents implicats en la provisió d'equipaments i serveis d'accés públic a Internet.

3.7

BARRERES

L'accés a Internet i a tots els seus recursos ha de ser coherent amb la Declaració Universal dels Drets Humans de les Nacions Unides, i en especial amb el seu article 19:

Tota persona té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; aquest dret inclou el de no ser molestat a causa de les pròpies opinions i el de cercar, rebre i difondre les informacions i les idees per qualsevol mitjà i sense límit de fronteres.

La interconnexió global d'Internet ofereix un mitjà a través del qual tothom pot gaudir d'aquest dret. En conseqüència, l'accés no ha d'estar subjecte a cap forma de censura ideològica, política o religiosa, ni a dificultats econòmiques.

S'han d'eliminar les barreres per a la circulació d'informació, especialment les que fomenten la desigualtat, la pobresa i la frustració.

a. Filtratge

- Caldria que es reconegués que l'ús de programari de filtratge als terminals d'accés públic a Internet constitueix una clara obstrucció a la llibertat d'accés a la informació en línia dels usuaris.
- També acostuma a passar que, donat que no és possible una absoluta precisió en els programes de filtratge, atesa la imprecisió del llenguatge humà, es produeixen bloqueigs no desitjats de continguts.
- Atès que els filtres de moltes biblioteques s'apliquen per la llei del país o per regulació de les mateixes organitzacions, els bibliotecaris hauran de tractar d'aplicar els mínims nivells possibles de bloqueig i facilitar la disponibilitat d'informació en instal·lar el seu propi programari de filtratge addicional.
- Si la llei obliga les biblioteques a instal·lar programari de filtratge, caldria establir amb la major claredat possible qui és el responsable del control del filtratge. Les biblioteques han de mirar de conservar el poder d'ajustar els paràmetres i nivells de filtratge. Els usuaris han de ser informats clarament de la presència dels filtres i se'ls ha d'oferir l'oportunitat de refusar casos concrets de bloqueig o de demanar l'ajust dels criteris de bloqueig.

Les biblioteques i els serveis d'informació han de donar suport al dret dels usuaris de buscar la informació que ells escullin.

Les biblioteques i els serveis d'informació han de respectar la privadesa dels seus usuaris i reconèixer que els recursos que utilitzen han de ser confidencials.

b. Privadesa de l'usuari

- Els bibliotecaris han de respectar la privadesa dels usuaris d'Internet a la biblioteca i les seves decisions en la cerca d'informació.
- Els bibliotecaris no han de guardar més registres de l'ús d'Internet dels que la llei exigeixi, no els han de conservar durant més temps del requerit i n'han de protegir en tot moment la integritat de les dades.

c. Propietat intel·lectual

- Els recursos d'informació creats amb finançament públic han de formar part del domini públic i romandre-hi.
- Davant les legislacions restrictives sobre propietat intel·lectual en l'àmbit digital i en relació amb la gestió de drets digitals, les biblioteques han de promoure alternatives legítimes a les formes actualment existents dels drets d'autor i de còpia, com ara les llicències del tipus Creative Commons que augmenten, en comptes de restringir, l'accés a la informació.

- Els bibliotecaris tenen la responsabilitat de vetllar per les condicions de propietat intel·lectual i els drets de reproducció que facilitin la preservació dels materials digitals; caldria encoratjar els propietaris dels drets perquè reconeixin la seva obligació de garantir la disponibilitat a llarg termini dels recursos en línia.

d. Neutralitat de la xarxa

- Internet té actualment el caràcter de bé públic, igualitari i democràtic.
- A fi de conservar Internet com a mecanisme neutral per al lliurament d'informació i de serveis, els bibliotecaris han de resistir-se a qualsevol intent d'introduir-hi un model de preus segons nivells d'accés i ús o de reduir de qualsevol altra manera la naturalesa neutral de la xarxa.

De la mateixa manera que altres serveis bàsics, l'accés a Internet a les biblioteques i els serveis d'informació ha de ser gratuït.

e. Pagament per accés

- Les biblioteques han de tractar sempre d'oferir accés gratuït a Internet per garantir l'accés igualitari i equitatiu als serveis d'informació en línia.
- Les biblioteques que estiguin obligades a cobrar per l'accés a Internet han d'aplicar un model de preus per nivells, cobrant per exemple segons l'ús per accedir al correu electrònic o per xatejar, però mantenint com a gratuït l'accés als recursos d'informació en línia. El preu per nivells ha de seguir qualsevol dels models que ja s'apliquen per a altres serveis bibliotecaris, prenent en consideració la possibilitat d'oferir preus reduïts o fins i tot la gratuïtat a aturats, discapacitats i altres persones amb menor capacitat de pagament.

3.8

FORMACIÓ D'USUARIS

Les biblioteques i els serveis d'informació tenen la responsabilitat de facilitar i fomentar l'accés públic a la informació. S'ha de formar els usuaris i oferir-los un entorn adequat en el qual puguin utilitzar lliurement i de forma confidencial les fonts d'informació i els serveis que escullin.

A més dels molts recursos valuosos disponibles a Internet, també n'hi ha d'altres erronis, enganyosos i que poden ser ofensius. Els bibliotecaris han d'oferir la informació i els recursos perquè els usuaris aprenguin a utilitzar Internet i la informació electrònica de forma eficient i eficaç. Han de promoure i facilitar activament l'accés responsable de tots els usuaris a informació de qualitat a la xarxa, inclosos infants i adolescents.

- Les biblioteques han de facilitar formació per a tots els usuaris en l'accés a la informació a Internet i, allà on sigui possible, també tècniques avançades de recerca d'informació.
- La formació ha de ser de franc, i allà on això no sigui possible s'ha d'aplicar un model de cobrament per nivells.
- Els programes d'alfabetització informacional oferts per les biblioteques han de prestar especial atenció a l'accés a la informació a Internet.
- La formació ha de promoure i facilitar la cerca d'informació en xarxa de qualitat, ja sigui el contingut de naturalesa local, nacional o internacional.
- La formació ha de recalcar les realitats d'Internet i en particular cridar l'atenció sobre la procedència poc clara i la potencial manca de fiabilitat d'alguns dels materials trobats en línia.
- La formació ha d'educar per a la sensibilitat, les alternatives de cerca d'informació que respectin la diversitat, el ventall de continguts a Internet i la necessitat d'evitar malmetre o infringir la privadesa d'altres usuaris.
- Els bibliotecaris han d'estimular la formació dels mestres i professors per identificar i fer ús de recursos en línia dissenyats per a infants i menors d'edat.
- Els bibliotecaris han de tractar de contribuir a l'educació dels menors perquè siguin responsables del seu propi ús d'Internet.
- Les biblioteques han de prestar una especial atenció a les necessitats de formació de les persones discapacitades i de les persones grans que desitgin accedir a Internet

3.9

POLÍTIQUES D'ÚS D'INTERNET

L'IFLA anima la comunitat internacional a donar suport al desenvolupament de l'accessibilitat a Internet arreu del món, i especialment en els països en desenvolupament, per tal de poder obtenir per a tothom els beneficis globals de la informació que ofereix Internet.

L'IFLA anima els governs nacionals a desenvolupar una infraestructura nacional d'informació que ofereixi accés a Internet a tota la població.

L'IFLA anima tots els governs a donar suport a la circulació de la informació sense restriccions accessible a Internet a través de les biblioteques i els serveis d'informació, i a oposar-se a qualsevol intent de censurar o prohibir-ne l'accés.

L'IFLA insta la comunitat bibliotecària i les persones responsables de la presa de decisions en els àmbits local i nacional a desenvolupar estratègies, polítiques i plans que apliquin els principis expressats en aquest Manifest.

- Les biblioteques han d'establir unes polítiques d'accés a Internet clares i transparents, posant l'accent en l'equilibri de responsabilitats entre el personal de la biblioteca i els usuaris.
- El marc legal d'un país és la base sobre la qual s'administra l'accés a Internet.
- En cas de conflicte entre diferents lleis, les biblioteques s'han d'acollir als principis establerts per la Declaració Universal dels Drets Humans com a forma d'identificar les solucions que millor desemboquin en la llibertat d'accés a la informació.
- És responsabilitat de la biblioteca aportar un entorn per a l'ús d'Internet que tracti tots els usuaris per igual i en respecte a la privadesa i les decisions individuals en la cerca d'informació.
- És responsabilitat de l'usuari respectar les lleis quan es dediqui a activitats en línia a la biblioteca, mostrar respecte als altres a l'hora de buscar materials en línia, i mostrar-se tolerant amb altres usuaris dedicats a les seves pròpies recerques.
- Allà on les biblioteques tinguin l'obligació de garantir que els menors no pateixin una exposició no desitjada a materials que els seus pares i tutors poguessin jutjar com a danyosos, caldria prendre en consideració la possibilitat de dedicar espai, formació, equipament i portals específics per a l'ús d'Internet.
- Les polítiques sobre ús d'Internet han d'estar subjectes a revisió regular per garantir que continuen reflectint les metes i objectius del servei bibliotecari en circumstàncies canviants.
- En cooperació amb els usuaris, les biblioteques han d'intentar estendre el concepte de política sobre ús d'Internet, o de política d'ús acceptable, elaborant cartes o compromisos amb els usuaris. En aquests documents s'equilibraran els drets i els deures de les biblioteques i dels seus usuaris a fi de promoure un ús harmònic i positiu d'Internet i altres serveis en línia.

4

GLOSSARI

4. Glossari

Termes A-Z

Accés

‘Accés’ és un terme amb moltes connotacions, i la llibertat o capacitat de fer ús d’un recurs n’és una de les accepcions més importants. A les biblioteques, el concepte s’amplia una mica, ja que es pot utilitzar per referir-se a diferents aspectes del treball bibliotecari; per exemple, el préstec de materials proporcionats per un bibliotecari, o l’acció d’identificar i localitzar materials a la qual ens podem referir com a part d’un procés de ‘millora de l’accés a les col·leccions’. Malgrat això, l’accés, en els termes propis de les tecnologies de la informació, és coherent amb el significat de les anteriors interpretacions del concepte d’accés.

Accés a Internet

Avui dia el significat més comú d’accés a Internet és tenir un ordinador que funcioni amb el maquinari i programari apropiats i accés a una línia de telecomunicacions suficientment adequada per accedir a Internet. Tanmateix, el concepte d’accés és molt més complicat que tot això. Davant d’un ordinador connectat a Internet, els usuaris es diferenciaran molt els uns dels altres pel que fa a l’habilitat per utilitzar l’equip i per aconseguir informació rellevant per a les seves vides. Entre les qüestions significatives a l’hora d’analitzar l’accés a Internet s’inclouen: el grau d’experiència digital bàsica dels usuaris (determinada per la manca d’interès, l’ansietat davant dels ordinadors i la manca d’atractiu de les noves tecnologies); el grau en què els diferents col·lectius (incloent-hi nivell econòmic, educació, ocupació, edat, sexe, ètnia i també localització geogràfica, dins d’un país o segons la posició global del mateix) afecten l’accés als ordinadors i a les connexions en xarxa; les habilitats digitals dels usuaris o la capacitat de manipular equips i programes informàtics; i el nivell d’alfabetització informacional o habilitats per a la informació: les habilitats per buscar informació i la competència per utilitzar la informació amb vista a millorar els nostres propis fins i posició en la societat, el treball, l’educació i les pràctiques culturals.

Accés igualitari

Accés igualitari a la informació vol dir que l’accés als recursos d’informació ha de ser possible per a totes les persones a les quals serveix la biblioteca, sense distincions d’origen, raça, entorn o opinions. S’ha de prestar particular atenció a les persones amb risc d’exclusió, en l’atur, desfavorides, privades de drets, nens, ancians, indígenes i els qui tinguin necessitats especials. Els costos de l’accés a la informació han de ser justos i equitatius, i cal atendre les necessitats de tots els usuaris. L’accés igualitari a la informació es facilita mitjançant plantejaments centrats en els usuaris, lliures de barreres i no dependents de formats.

Accés obert

L'accés obert garanteix la integritat del sistema de comunicació científica en assegurar que tota la investigació i erudició estarà disponible a perpetuïtat per al seu examen sense restriccions i, allà on sigui pertinent, per al seu desenvolupament o refutació. Tal com s'explica en la Declaració de l'IFLA sobre l'Accés Obert a la Documentació Científica i a la Documentació d'Investigació, una publicació en accés obert és aquella que compleix les dues condicions següents:

1. L'autor i propietari dels drets d'autor i de reproducció atorga a tots els usuaris el dret d'accés gratuït, irrevocable, perpetu (durant tot el temps de vigència dels drets corresponents) i en tot l'àmbit mundial, i la llicència de copiar, usar, distribuir, representar i exposar públicament l'obra i fer-ne i distribuir-ne obres derivades mitjançant qualsevol mitjà digital i amb qualsevol finalitat raonable, a condició que es realitzi una correcta atribució de l'autoria, a més del dret a fer-ne un petit nombre de còpies impreses per a ús personal.
2. Immediatament després de la publicació inicial queda dipositada una versió completa de l'obra i de tots els materials suplementaris, inclosa una còpia dels permisos d'acord amb l'apartat anterior i en un format electrònic adequat i normalitzat, en almenys un dipòsit en línia mantingut per una institució acadèmica, una societat científica, una agència governamental o qualsevol altra organització consolidada que tracti de fer-ne possible l'accés obert, la distribució sense restriccions, la interoperabilitat i l'emmagatzematge a llarg termini.

L'accés obert és una propietat o atribut de les obres individuals, no necessàriament de les revistes o dels editors.

Alfabetització informacional

El concepte d'alfabetització informacional implica generalment la competència per fer un ús eficaç de les fonts d'informació, incloent-hi l'anàlisi i avaluació d'informació, com també la seva organització i aplicació en un context individual o de grup. Si els usuaris no poden comprendre o processar correctament la informació, la llibertat d'accés pot quedar en un no-res. És crucial el desenvolupament d'eines crítiques per a la dissecció de la informació, i els programes d'alfabetització informacional poden ser imprescindibles per impulsar la creació d'un marc adequat per a l'accés a la informació a les biblioteques.

Aplicacions creatives de subministrament d'energia / programari / maquinari

Els esforços creatius per resoldre els problemes de subministrament d'energia inclouen l'ús de fonts d'energia alternatives com la solar, la de pedals o la no combustible. Les alternatives a les aplicacions de programari propietari inclouen el programari de codi obert, el codi font del qual es publica i es fa accessible al públic per permetre que tothom el copïi, modifiqui i redistribueixi sense pagar regalies ni quotes. De la mateixa manera, entre les aplicacions creatives de maquinari s'inclou el de codi obert, que funciona segons el mateixos principis del programari de codi obert i permet que els usuaris desenvolupin maquinari en cooperació amb altres usuaris. A més, noves generacions d'ordinadors més econòmics, com els portàtils, alimentats manualment

de sobretaula i d'altres de butxaca com els "Simputers" constituïran també una alternativa als actuals ordinadors, més cars.

Article 19

La Declaració Universal dels Drets Humans (ONU, 1948) ofereix un marc comú per a l'establiment, protecció i aplicació dels drets humans. El concepte de llibertat d'accés a la informació i de llibertat d'expressió està clarament apuntat en l'article 19 de la Declaració:

«Tota persona té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; aquest dret inclou el de no ser molestat a causa de les pròpies opinions i el de cercar, rebre i difondre les informacions i les idees per qualsevol mitjà i sense límit de fronteres.»

L'article 19 de la Declaració Universal és de gran rellevància per a la comunitat bibliotecària internacional, ja que afirma que s'ha de permetre l'accés a la informació sense tenir en compte ni els mitjans ni les fronteres. La conseqüència lògica d'això és que els usuaris de la biblioteca tenen el dret de la llibertat d'accés a la informació a través d'Internet.

Blocs

El terme 'blog' (en català 'bloc') prové de la barreja dels termes anglesos 'web' i 'log', que de 'web log' va passar a 'weblog' i, finalment, a 'blog'. De ser autor d'un bloc, mantenir-ne un o afegir un article a un de ja existent se'n diu 'blogging'. Cada article d'un bloc s'anomena 'blog post', 'post' o 'entrada'. La persona que col·loca aquestes entrades es denomina 'blogger' o 'blocaire'. El terme 'weblog' el va encunyar Jorn Barger el 17 de desembre del 1997. La forma abreujada 'blog' va ser encunyada al seu torn per Peter Merholz, qui va descompondre la paraula 'weblog' en la frase «we blog» a la barra lateral del seu bloc l'abril o el maig del 1999. 'Blog' va ser acceptat com a nom (abreujament de 'weblog') i com a verb ('blog' amb el significat d'"editar un bloc o afegir entrades a un bloc"). El març del 2003, l'*Oxford English dictionary* va incloure els termes 'weblog', 'weblogging' i 'weblogger'.

Un bloc té certes característiques que el distingeixen d'una pàgina web estàndard. Permet la creació fàcil de noves pàgines: les noves dades s'introdueixen en un senzill formulari (generalment amb títol, categoria i cos de l'article) i s'envien. Unes plantilles automatitzades s'encarreguen d'afegir l'article a la pàgina inicial i de crear la pàgina del nou article complet (enllaç permanent), a més d'afegir l'article a l'arxiu apropiat segons la seva data o categoria. Permet una fàcil ordenació del contingut per diverses formes de presentació: per data, categoria, autor o altres atributs. També permet a l'administrador convidar i afegir altres autors, el permís i l'accés dels quals es gestiona amb gran facilitat. Entre els tipus de blocs trobem:

- Personals, com ara diaris en línia, en directe, etc.
- Professionals
- Blocs de pagament
- Culturals
- Temàtics

- Comercials i d'empresa
- Sobre ciència
- Moblogs, o blocs mòbils: continguts enviats des d'un mòbil o un PDA
- En col·laboració: blocs escrits per més d'una persona
- Eclèctics
- Educatius
- Directoris
- Enllaços d'interès
- Fòrums
- Contingut brossa
- De dissenys i dibuixos
- Fotoblocs
- Blocs polítics

Censura

La censura es dona quan els recursos d'informació — fonts impreses o digitals i materials audiovisuals — són retirats de circulació per una autoritat censora. En la pràctica això vol dir que un llibre pot ser retirat del prestatge d'una biblioteca o llibreria, una pàgina web pot ser bloquejada, o la projecció d'una pel·lícula als cinemes pot ser prohibida basant-se en el judici de tercers. Els materials són censurats sobre la base del que es considera rebutjable des d'un punt de vista moral, polític o per altres raons.

Recursos comuns (“Commons”)

Els recursos comuns són mantinguts en el domini públic dels quals poden gaudir per igual una o diverses persones. Normalment hi tenen dret tots els membres de la comunitat de què es tracti, i no es necessita el permís de ningú per fer-los servir, com per exemple els carrers, els parcs públics i les platges. Aquestes són realitats físiques, però els recursos mantinguts en el domini públic també poden ser idees, com la teoria de la relativitat d'Einstein o les obres de domini públic d'escriptors com Shakespeare. Tots aquests materials són del comú: estan disponibles per al seu ús lliure. Hi ha excepcions — per exemple, els peatges de les autopistes —, però l'essencial d'aquests recursos és que «ningú no n'exerceix el dret de propietat». A més, hi ha dos tipus de comuns. Un recurs comú anomenat “rival” és com un terreny de pastura als afores d'una ciutat: si una persona l'utilitza en excés per a les seves vaques interferirà en el dret d'ús d'altri; però un recurs comú anomenat no rival inclou també coses com els béns intel·lectuals. L'ús d'una persona dels sonets de Shakespeare o de les teories d'Einstein, per exemple, no afectarà la capacitat d'ús d'altri, per tant serà un recurs comú “no rival”.

Contingut il·legal

Continguts de categories específicament prohibides per les lleis vigents en una determinada jurisdicció, com ara les d'obsenitat, amenaces a la seguretat pública, a la privadesa o la confidencialitat.

Creative Commons

Creative Commons (CC) és una organització sense afany de lucre dedicada a ampliar el ventall d'obres de creació disponibles perquè el públic les pugui compartir i utilitzar legalment. Les llicències CC permeten als propietaris dels drets d'autor revertir alguns dels seus drets al públic, alhora que en mantenen d'altres per mitjà de diverses llicències i fórmules contractuals, incloent-hi el domini públic o les condicions de llicència de contingut obert. CC aporta diverses llicències gratuïtes que els propietaris dels drets poden utilitzar quan pengen les seves obres a la xarxa. Llançades oficialment el 2001 i amb seu central a San Francisco, les llicències CC s'utilitzen actualment en milions de pàgines web. Més informació disponible a <http://creativecommons.org>

Deure de tutela

A l'hora d'atendre les necessitats de tots els usuaris, les biblioteques, a més d'oferir accés a un ventall el més ampli possible de recursos d'informació, han de trobar-hi un equilibri amb un 'deure de tutela' envers els menors i els qui no desitgen veure's exposats a certs materials. En l'entorn de la biblioteca pública es produiran inevitablement excepcions en la llibertat d'accés a la informació en el procés d'equilibrar els punts de vista més oberts i els dels qui prefereixen una major restricció pel que fa a la disponibilitat d'alguns tipus de materials.

Drets d'autor i de còpia

La finalitat del dret d'autor inclou la promoció de la creativitat mitjançant la protecció dels drets dels creadors d'obres culturals. Pot ser definit com el dret legal garantit a un autor, compositor, autor teatral, editor o distribuïdor de la publicació, producció, venda o distribució exclusiva d'una obra literària, musical, dramàtica o artística. Els drets d'autor constitueixen un tipus de propietat intel·lectual i existeixen durant un temps limitat; tot i que la durada del període de vigència difereix entre països i regions del món, es tendeix a afavorir terminis de drets d'autor cada cop més llargs. Les obres que no s'acullen a drets d'autor pertanyen al domini públic, constitueixen 'cultura lliure' i no cal el permís de ningú per utilitzar-les i basar-se en elles per a altres creacions. Els drets d'autor afecten la majoria de les activitats de les biblioteques; els serveis que les biblioteques ofereixen als seus usuaris, i també les condicions d'accés a materials sotmesos a drets d'autor. Afecten també la forma com les biblioteques poden actuar com a tutors en la navegació i dur a terme activitats eficaces d'arxiu i preservació. Tot i que avui dia és molt infreqüent que els drets d'autor s'utilitzin per limitar descaradament la llibertat d'expressió en un sentit polític, tenen almenys el mateix pes que la llibertat d'expressió a l'hora de determinar la circulació d'informació, idees i creativitat. Per exemple, la disminució d'accessibilitat a la informació a causa de les restriccions dels drets d'autor sobre la distribució de les revistes científiques porta a un menor accés a la informació.

Equitatiu

Quan alguns usuaris són exclosos o els manca el coneixement, els ingressos econòmics, l'equipament o la formació necessària per participar plenament en el discurs públic, han de

vèncer els obstacles per assegurar l'equitat. Com per exemple l'exclusió d'alguns usuaris pel seu nivell econòmic, per la manca de coneixements, l'equipament per a l'accés o la formació necessària per participar plenament en el discurs públic. Cal augmentar al màxim les oportunitats d'accés per a determinats grups, s'han d'assignar recursos per impulsar programes de formació dirigits a grups específics d'usuaris, com la gent gran o els discapacitats. Per garantir un accés equitatiu a la informació, les biblioteques han de prendre mesures a fi de superar els factors que d'entrada l'impedien o disminuïen.

Filtratge

El filtratge a Internet fa referència a aquelles tècniques mitjançant les quals s'imposa un control a l'accés a la informació en xarxa. Dit clarament, els programes de filtratge impedeixen als usuaris accedir a determinats tipus d'informació a Internet. La majoria dels programes de filtratge i de bloqueig accentuen les restriccions sobre l'accés al WWW, interferint entre l'usuari i la seva connexió a Internet. El filtratge pot ser en l'àmbit local —sobre un sol ordinador o sobre un conjunt d'ordinadors en una biblioteca, per exemple— o per a tot un país com a resultat de la implantació d'un programa de filtratge en la infraestructura nacional d'Internet.

La majoria dels programes de filtratge tenen la capacitat del filtratge per inclusió, per exclusió o mitjançant l'anàlisi de contingut en diverses combinacions. El programa de bloqueig per llistes es basa en l'elaboració de llistats de pàgines web per a una possible categorització. Els sistemes automatitzats examinen aleshores les llistes rellevants i decideixen si permeten l'accés dels usuaris a les pàgines que aquests escullin, basant-se en si la pàgina en qüestió es troba en les llistes de llocs permesos (filtratge per inclusió) o en les llistes de pàgines excloses (filtratge per exclusió). Un 'lloc web' pot fer referència a un únic directori en un servidor (www.geocities.com/libraries) o a un servidor complet que emmagatzema continguts de molts usuaris (www.geocities.com). Per tant pot ser tan petit com una pàgina web o una combinació de pàgines, o tan gran com un directori, un servidor o fins i tot un conjunt de servidors. El filtratge per anàlisi de continguts pot comparar-se a la censura de frases concretes (pàgines web) enfront de la censura de llibres sencers (dominis). Els programes d'anàlisi de contingut busquen la presència de paraules assenyalades en les pàgines web, i quan hi troben una paraula prohibida impedeixen a l'usuari accedir-hi.

Atès que les decisions de filtratge es deixen en mans de tercers —tot sovint agents privats comercials, cosa que du a la privatització de la censura—, la informació contextual i el ventall d'opcions necessàries per a una presa de decisions informada desapareixen del procés de cerca d'informació. La manca de transparència en l'etiquetatge i en el procés de bloqueig deixa els usuaris en desavantatge i a la mercè del programa de filtratge. Els filtres són 'instruments contundents' que no poden diferenciar entre adults i menors, ni aplicar el tipus de judici subjectiu que les persones sí exerciten. Són incapaços de distingir imatges pornogràfiques reals i d'altres generades per ordinador, i tenen especial conflicte amb la salut sexual, els anticonceptius i els problemes mèdics, entre d'altres. Hi ha una manca de sofisticació en els programes de filtratge que provoca problemes de bloqueig excessiu o insuficient, problemes que no es poden evitar malgrat que la tecnologia de filtratge fa ja gairebé deu anys que es troba disponible per al gran públic.

Gestió de drets digitals

Actualment, els drets d'autor poden ser aplicats i controlats mitjançant la tecnologia: es poden incorporar mecanismes de control en l'accés. La tecnologia de gestió dels drets digitals (DRM en anglès) està dissenyada expressament per controlar com s'utilitzen les obres sota protecció de drets d'autor. Aplica polítiques predefinides que controlen l'accés al programari, música, pel·lícules o altres dades digitals, i al maquinari. La gestió de drets digitals permet que els propietaris dels drets apliquin mesures que garanteixin una major protecció de les seves obres, cosa que també es veu reforçada per la legislació de protecció dels drets a diversos països. La tendència d'aquesta protecció és d'impedir que els usuaris duguin a terme activitats que estan permeses per llei sota condicions d'ús com són les de l'"ús just". Legislacions com la Digital Millennium Copyright Act (DMCA) dels Estats Units prohibeixen eludir les mesures tècniques de control d'accés a les obres protegides i incorporen una amenaça de fortes sancions o fins i tot de presó a qui ho faci. Un ús excessiu de la gestió de drets digitals restringeix les opcions dels usuaris pel que fa a la manera com utilitzen les obres que han comprat, i disminueix en gran mesura alguns dels drets sobre aquest tipus d'ús a què ja estaven acostumats.

Interfícies amigables

Una interfície amigable per a l'usuari (com ara un bon navegador web) pretén orientar algú amb habilitats tècniques mínimes en la navegació pel sistema. En general, una interfície amigable ha de ser clara i agradable de veure, amb un estil homogeni, ha de mostrar la informació en un llenguatge comprensible per a l'usuari, ha de ser utilitzable pels qui tinguin alguna mena de discapacitat física (problemes de visió o qualsevol altra discapacitat física per exemple), ha de ser intuïtiva en el sentit que els usuaris siguin capaços d'aplicar-hi habilitats preexistents, i haurà de ser tolerant amb els errors que cometi l'usuari. Una interfície així serà capaç de guiar els usuaris a través d'eleccions difícils i aportarà claus visuals per al seu ús que faran més agradable l'experiència de buscar informació.

Llibertat

El concepte de llibertat pot provocar certa confusió en el camp de la biblioteconomia i documentació. A les biblioteques, 'lliure' pot referir-se a serveis que són gratuïts per a l'usuari. També pot referir-se a serveis exempts de tot control. En moltes ocasions no queda clar a quina de les dues accepcions ens estem referint. Tal com s'utilitza en les Directrius del Manifest sobre Internet de l'IFLA/UNESCO, llibertat és un terme que es pot fer servir per descriure informació lliure de control, tot i que implica el concepte de 'gratuïtat'.

Llibertat d'accés a la informació

La llibertat d'accés a la informació és el dret dels ciutadans de no sols poder expressar qualsevol punt de vista, sinó també de tenir accés al ventall més ampli de punts de vista. A les biblioteques, això significa oferir accés a idees que fins i tot els bibliotecaris podrien trobar personalment ofensives.

Llibertat d'expressió

Llibertat d'expressió vol dir llibertat dels individus per expressar els seus pensaments i opinions per qualsevol mitjà que creguin adequat. Això inclou expressar fins i tot el que podrien ser idees extremament impopulars sense por a represàlies, i el dret a la protecció dels ciutadans que desitgin expressar aquestes idees. La llibertat s'estén a la literatura, l'art, la música i la parla. L'article 19 de la Declaració Universal dels Drets Humans parla de permetre l'expressió per «qualsevol mitjà», la qual cosa significa que pensaments i opinions es poden comunicar per mitjà de la paraula parlada o impresa, mitjançant tècniques artístiques de qualsevol tipus o a través de mitjans més moderns com la televisió, la ràdio o Internet.

La importància de la diversitat d'idees en una societat, i la llibertat de les persones per expressar aquestes idees, contribueixen al sistema democràtic. La llibertat d'expressió contribueix a la democràcia perquè manté en equilibri els drets de l'individu a la lliure opinió i l'expressió sobre la base de la necessitat de discursos racionals. Per a Sunstein (2002, p. 39), «un bon sistema democràtic intenta garantir una presa de decisions informada i reflexiva, i no simplement d'opinions individuals instantànies agrupades convenientment». La millor manera de facilitar això és mitjançant un ampli ventall d'opinions i punts de vista. El valor de la diversitat entre arguments en el mercat de les idees va ser examinat per Mill (1859), qui sostenia que a una decisió encertada només s'arriba a través de l'exposició a una gran varietat d'opinions per tal d'analitzar i modificar les nostres pròpies posicions. L'accés a opinions contradictòries i aquells que porten arguments en contra és essencial si un individu busca la veritat, ja que «sols a través de la col·lisió entre opinions adverses es presenta una oportunitat d'accedir al que queda de la veritat» (Mill, 1859, p. 111).

Llibertat d'informació

Una societat compromesa amb la llibertat d'expressió crearà un marc favorable per a la llibertat d'informació. Per als bibliotecaris, la llibertat d'informació és un terme general però imprecís que es pot utilitzar per expressar el rebuig a qualsevol forma de restricció de la circulació d'informació. En aquest sentit tan ampli, la llibertat d'informació es relaciona amb idees més antigues que remunten fins a l'època dels estats grecs i en les quals s'inclou la llibertat d'opinió, la d'exposició en públic i la d'expressió.

La llibertat d'informació pot estar també explícitament afectada per la legislació. En aquest cas, el terme es refereix a un dret d'accés que té el públic a la informació oficial. Això té relació amb la idea de govern obert, un concepte que inclou el coneixement de les sessions del govern per part del públic i la consulta sobre planificació i presa de decisions. La idea subjacent en la legislació sobre llibertat d'expressió és donar al públic el dret d'accedir a la informació en poder de les autoritats públiques. En aquesta definició s'inclou un principi central d'«accés als arxius», on els 'arxius' són documents acumulats pel govern en totes les seves declaracions, des de l'àmbit local al nacional, passant per tots els estadis intermedis. Els individus poden exigir-ne l'accés per comprovar si la informació conservada sobre ells mateixos és justa, correcta i completa, i per corregir els registres si es comprova que són incorrectes. L'accés als arxius pot servir per sotmetre el procés polític a escrutini, buscar una rendició de comptes adequada i apropar governs i ciutadania.

Llibertat intel·lectual

El concepte de llibertat intel·lectual incorpora les qüestions suscitàdes per les restriccions sobre la llibertat d'expressió, com ara la privadesa de l'usuari i la llibertat d'accés a la informació, incloent-hi els problemes causats per la censura. La llibertat intel·lectual és una funció de l'autonomia de què els individus gaudeixen pel que fa a la circulació d'informació *cap a, des de i sobre ells*. El marc legal que regeix l'accés, la propietat i l'ús de la informació afecta substancialment el nivell de llibertat intel·lectual de què gaudeixen els individus en una determinada societat.

Neutralitat d'Internet

La neutralitat d'Internet es basa en un principi del disseny de xarxes. Aquest principi afirma que, per promoure la innovació, no s'ha de permetre que els proveïdors de serveis, com les companyies telefòniques i d'Internet per cable, dictin com cal utilitzar aquestes xarxes (per exemple, que no puguin bloquejar determinats tipus de programes ni impedir que es connectin a la xarxa certs tipus de dispositius). La neutralitat d'Internet està íntimament relacionada amb el concepte del principi punt a punt, que afirma que l'únic que fan totes les xarxes és connectar dispositius i que no han de tenir en compte les necessitats privades de les aplicacions que funcionen en aquests dispositius.

Pobles indígenes

Tot i que no existeix una definició estàndard del que són els 'pobles indígenes', el terme sembla associat a grups culturals (i els seus descendents) que tenen una continuïtat o associació històrica amb una regió o part d'una regió concreta i que habitaven la regió des d'abans d'una colonització. El terme es pot aplicar també a grups que viuen independentment o fortament aïllats de la influència del govern d'una nació-estat, i que han mantingut almenys en part unes característiques lingüístiques, culturals, socials i organitzatives distintes, amb la qual cosa continuen estant diferenciats fins a cert punt respecte de les poblacions que l'envolten i de les cultures dominants de la nació-estat. Finalment, es pot usar el terme per referir-se a pobles que s'autoidentifiquen com a indígenes, o a aquells que són reconeguts així per altres grups. Altres termes relacionats amb els pobles indígenes són: aborígens, pobles nadius, assentaments, quart món, nacions primigènies i pobles autòctons.

Política d'ús acceptable

Una política d'ús serveix perquè els usuaris d'Internet en una biblioteca siguin conscients de què constitueix o no un ús acceptable dels ordinadors de la biblioteca, i de quines sancions els esperen si incompleixen les normes. Tot i que és probable que aquestes polítiques siguin diferents entre unes biblioteques i altres, algunes parts seran comunes a totes: per exemple, aquelles que es refereixin a l'ús il·legal dels equips (com ara utilitzar un ordinador de la biblioteca per accedir a altres ordinadors sense permís). Una política d'ús informarà els usuaris de les seves responsabilitats, que inclouen tant els requisits legals com els establerts per la

biblioteca. El document que estableix la política ha d'oferir a la biblioteca protecció legal contra la responsabilitat jurídica; és a dir, la política deixarà clar als usuaris que la biblioteca no és responsable de les seves accions en línia pel que fa al comerç electrònic i el possible frau de tercers que resulti en pèrdues per als usuaris. Per exemple, una política d'ús deixarà clar que totes les transaccions en línia es fan a risc de l'usuari i mai no seran responsabilitat del centre. La finalitat general de la PUA és definir un contracte entre el centre i l'usuari: la política ha de definir els límits del servei i determinar quins serveis estan disponibles i quines circumstàncies durien a retirar aquests serveis.

Privadesa

A una biblioteca, el dret a la privadesa és el dret a la cerca lliure sense que el tema o temes del nostre interès siguin vistos o examinats per altres persones. Les definicions de privadesa comencen amb la percepció generalitzada que els individus tenen un dret al control sobre els aspectes de la seva vida. Això vol dir el dret a la soledat i a la propietat de l'espai a l'entorn d'un mateix; que el deixin a un tranquil sense intromissió en els seus sentits físics. Vol dir també el dret a l'anonimat i a la propietat del nom i les dades personals per evitar la publicitat no desitjada. La privadesa s'estén també a la integritat psicològica o al coneixement i la forma de pensar de cadascú. Les persones han de sentir-se lliures de preguntes no pertinents relacionades amb els seus coneixements i pensaments personals. Finalment, la privadesa significa que els individus conserven la propietat de la informació personal que ha estat compartida amb tercers i la capacitat d'impedir-ne l'accés per part d'altres persones que no siguin aquelles amb qui es va compartir originalment. Això és la confidencialitat.

És també fonamental que l'accés a la informació no sigui a costa de la privadesa de l'usuari. La privadesa en aquest cas vol dir la llibertat d'escollir fins a quin punt es pot fer un seguiment de la pròpia informació personal, recopilar-la, revelar-la i distribuir-la. Els usuaris han de ser informats sobre les polítiques de la biblioteca pel que fa a la privadesa, i els drets d'anonimat i privadesa en accedir a la informació i enviar-la han d'estar protegits com un element essencial d'un entorn d'accés a la informació. A l'hora d'accedir a la informació podria haver-hi moltes i poderoses raons perquè un individu limiti el coneixement d'altri pel que fa a allò que està estudiant, com ara la protecció d'una investigació original, la investigació de línies de pensament no ortodoxes o la protecció o instint de supervivència. Per tant, és responsabilitat de la biblioteca protegir la privadesa dels usuaris o oferir un espai neutral en el qual sigui possible mantenir la individualitat.

Propietat intel·lectual

La llibertat intel·lectual no pot desenvolupar-se sense una circulació contínua i perdurable d'informació; altrament, no hi ha cap més manera que existeixi una àmplia diversitat de fonts d'informació. Un marc que ajudi a generar aquesta circulació d'informació en garantirà la futura variació i creativitat, i qualsevol regla afectarà la futura producció d'informació. Els marcs de la propietat intel·lectual han estat creats per compensar els creadors i fomentar la innovació, però la tensió entre la protecció dels drets dels posseïdors de drets d'autor i la necessitat d'un domini públic amb bona salut pot ser difícil de conciliar.

Punts d'accés públics

Els punts d'accés públics són estacions de treball connectades a Internet i dedicades a l'ús del públic amb vista al ventall complet d'objectius de cerca d'informació. Els punts d'accés públics poden estar disponibles a les biblioteques públiques, però també es poden trobar en centres culturals i oficines d'informació, i molts dels principis que s'apliquen a la seva gestió s'apliquen també als punts d'accés públics que són de propietat privada, com ara cibercafès, telecentres i quioscs de diversos tipus. Diverses institucions especialitzades com ara museus, arxius i altres centres culturals i d'informació especialitzats també ofereixen punts d'accés públics, tot i que poden limitar l'accés al tema o temes que cobreixen. Això no obstant, molts dels principis de la gestió de l'accés total s'apliquen també a aquesta categoria.

Recursos d'informació accessibles per Internet

Els recursos d'informació són col·leccions de coneixements accessibles a les persones que aprenen, com ara llibres, revistes, diaris, pel·lícules, dades o enregistraments audiovisuals emmagatzemats en la memòria dels ordinadors, en cintes magnètiques o en discs fixos, movibles o compactes. Els recursos d'informació accessibles per Internet són col·leccions d'aquest tipus als quals es pot tenir accés remot per mitjà d'Internet, ja que la informació ha estat digitalitzada i emmagatzemada en una localització remota i es troba llesta perquè l'usuari la recuperi. Aquesta informació ha de ser recuperable a través del WWW o per mitjà de bases de dades remotes a les quals poguessin accedir les biblioteques. A més, com que els individus són també dipòsits d'informació, el correu electrònic, els grups de discussió, els xats rellevants i les llistes de distribució han de ser accessibles per mitjà de l'accés a Internet a les biblioteques. Per accedir a aquests recursos resulten essencials l'accés material i la connectivitat, ja que es tracta de prerequisits per poder utilitzar una xarxa d'ordinadors i els serveis que aquesta xarxa suporta. Els recursos i serveis han de ser pertinents per als usuaris, ja que en cas contrari la mera connectivitat no té sentit. Els usuaris han de ser capaços de localitzar, recuperar i utilitzar amb èxit la informació continguda als diferents sistemes d'ordinadors. Òbviament, les habilitats dels usuaris tindran una incidència sobre aquest aspecte. Finalment, el contingut recuperat, a més de ser pertinent, ha de ser utilitzable per qualsevol ciutadà, i no només pels tècnics especialitzats. Això vol dir que la informació ha de ser recuperada en un format que pugui ser vist, llegit o emprat de forma constructiva.

Sense obstacles

Els usuaris han de poder accedir a la informació d'Internet sense obstacles que facin que el procés de cerca d'informació es vegi perjudicat. Per exemple, si els usuaris de la biblioteca saben que el que estan llegint està sent controlat per tercers, o que les seves dades personals estan sent mantingudes en un entorn no gaire confidencial, és probable que alguns usuaris experimentin un grau d'inhibició en relació amb la seva elecció de cerca d'informació. Els usuaris dedicats a línies de recerca obscures o temes delicats —democràcia en règims tancats, o investigació sobre drogues il·legals o sobre explosius— es poden sentir restringits en el seu dret a la llibertat d'investigació. La llibertat dels usuaris d'expressar-se a través de les seves decisions de cerca d'informació es veurà entorpidida per la impossibilitat de protegir el

seu anonimat i la seva privadesa. És indubtable que les actituds envers la privadesa varien enormement entre diferents societats d'arreu del món, però el dret a la privadesa també està sent reclamat cada cop més per persones del món en desenvolupament. A més, la situació política en diferents regions i països de tot el món —com ara la ‘guerra contra el terror’— també conforma l’entorn en què operen les biblioteques. Això no obstant, a les biblioteques, com a facilitadores d’accés a la informació, se’ls demana que ofereixin un entorn de cerca tan lliure d’obstacles com sigui possible. En la pràctica serà molt menys probable que aquesta situació es produeixi si es compromet la privadesa dels usuaris.

Sistemes de puntuació de continguts

Els sistemes de puntuació de continguts aporten una alternativa —i complementen— als programes de filtratge que utilitzen llistes negres, llistes blanques i anàlisis de continguts. La Plataforma per a la Selecció de Continguts a Internet (Platform for Internet Content Selection o PICS) és el sistema més conegut i va ser introduït pel Consorci del World Wide Web (W3C) el 1995. PICS constitueix una infraestructura que facilita l’etiquetatge i la selecció voluntària de continguts d’Internet i permet que les etiquetes —metadades— s’associïn a pàgines web. En conseqüència, funciona com una mena de sistema de qualificació de pel·lícules cinematogràfiques. Els responsables d’una pàgina web atorguen una qualificació per a certes categories de descripció de continguts (p. ex., nus, violència, contingut sexual, etc.) i apliquen valors a cada categoria. Això és realitzat per una persona que omple un formulari per a la generació d’etiquetes a través de la pàgina web d’una organització dedicada a la qualificació de continguts, o mitjançant una anàlisi per ordinador dels continguts d’una pàgina web. La qualificació i l’etiquetatge d’una pàgina web posa de manifest que alguns dels materials oferts no resultaran apropiats per a tots els públics, i l’etiquetatge fa que a un programa de filtratge li sigui més fàcil la tasca de bloqueig. Un cop emplenat el formulari de qualificació es genera una etiqueta HTML perquè els responsables de la pàgina web la incorporin al seu codi a fi de descriure el tipus de contingut que es pot trobar en la pàgina web. Els sistemes de puntuació no estan disponibles sols per a autors i responsables; també ho estan perquè tercers puguin qualificar i descriure pàgines web per possibilitar la censura. Els usuaris poden emprar els sistemes de puntuació de continguts per determinar els tipus de materials l’accés als quals volen impedir. Quan un usuari prova d’accedir a una determinada pàgina web es comparen els seus paràmetres amb la qualificació de la pàgina web, i si les qualificacions no encaixen amb els requisits de l’usuari s’hi nega l’accés.

Wiki

Un wiki és un tipus de lloc web que permet als usuaris afegir continguts fàcilment i que resulta especialment apropiat per a la redacció de treballs en grup. El terme ‘wiki’ prové de la paraula hawaiana ‘wiki’, que vol dir ‘ràpid’ o ‘veloç’. En essència, un wiki és una simplificació del procés de creació d’una pàgina web en HTML combinada amb un sistema de registre de cada canvi individual que es produeixi al llarg del temps, de manera que la pàgina es pugui retornar en qualsevol moment a algun dels seus estats anteriors. Un sistema wiki pot aportar també diverses eines que permeten a la comunitat d’usuaris fer un fàcil seguiment de la situació sempre canviant del wiki i discutir les qüestions que sorgeixen per tractar d’assolir un consens general

sobre el seu contingut. El contingut del wiki també pot induir a error, atès que els usuaris poden afegir informació incorrecta a la pàgina.

Alguns wikis permeten un accés totalment lliure de restriccions perquè les persones hi puguin contribuir sense passar necessàriament per un procés de 'registre', cosa que era habitual exigir en altres tipus de llocs web interactius, com els fòrums d'Internet o els llocs de xat.

5

ANNEX

5. Annex

El Manifest sobre Internet de l'IFLA

**Federació Internacional d'Associacions de Bibliotecaris i Biblioteques (IFLA)
Comitè sobre el Lliure Accés a la Informació i la Llibertat d'Expressió**

El Manifest sobre Internet de l'IFLA

El lliure accés a la informació és essencial per a la llibertat, la igualtat, l'entesa mundial i la pau. Per tant, la Federació Internacional d'Associacions de Bibliotecaris i Biblioteques (IFLA) afirma que:

- *La llibertat intel·lectual és la llibertat de cada persona de tenir i expressar les seves opinions i buscar i rebre informació; és la base de la democràcia i el fonament del servei bibliotecari.*
- *La llibertat d'accés a la informació, sense importar el suport i les fronteres, és una responsabilitat primordial dels bibliotecaris i documentalistes.*
- *El lliure accés a Internet ofert per les biblioteques i serveis d'informació ajuda les comunitats i individus a aconseguir la llibertat, la prosperitat i el desenvolupament.*
- *S'haurien d'eliminar les barreres per a la circulació d'informació, especialment les que fomenten la desigualtat, la pobresa i la frustració.*

Llibertat d'accés a la informació, Internet, les biblioteques i els serveis d'informació

Les biblioteques i els serveis d'informació són institucions vives que connecten la gent amb els recursos globals d'informació, les idees i les obres de creació literària que busca. Les biblioteques i els serveis d'informació ofereixen la riquesa de l'expressió humana i de la diversitat cultural en tots els suports.

Internet permet a les persones i les comunitats d'arreu del món, tant si es troben en els pobles més remots com en les ciutats més poblades, de tenir igualtat d'accés a la informació per al desenvolupament personal, l'educació, l'estímul, l'enriquiment cultural, l'activitat econòmica i la participació informada en la democràcia. Tots poden presentar els seus interessos, coneixements i cultures perquè el món els conegui.

Les biblioteques i els serveis d'informació fan de portals essencials d'accés a Internet. Per a alguns aporten conveniència, orientació i assistència, mentre que per a altres són els únics punts d'accés disponibles. Són un mecanisme per superar les barreres creades per les diferències en recursos, tecnologia i formació.

Principis de la llibertat d'accés a la informació a través d'Internet

L'accés a Internet i a tots els seus recursos hauria de ser coherent amb la Declaració Universal dels Drets Humans de les Nacions Unides, i en especial amb el seu article 19:

Tota persona té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; aquest dret inclou el de no ser molestat a causa de les pròpies opinions i el de cercar, rebre i difondre les informacions i les idees per qualsevol mitjà i sense límit de fronteres.

La interconnexió global d'Internet ofereix un mitjà a través del qual tothom pot gaudir d'aquest dret. En conseqüència, l'accés no hauria d'estar subjecte a cap forma de censura ideològica, política o religiosa, ni a barreres econòmiques.

Les biblioteques i els serveis d'informació tenen també la responsabilitat de servir a tots els membres de les seves comunitats sense tenir en compte edat, raça, nacionalitat, religió, cultura, afiliació política, discapacitat física o d'un altre tipus, sexe o orientació sexual, o qualsevol altra condició.

Les biblioteques i els serveis d'informació haurien de donar suport al dret dels usuaris de buscar la informació que ells escullin.

Les biblioteques i els serveis d'informació haurien de respectar la privadesa dels seus usuaris i reconèixer que els recursos que utilitzen han de ser confidencials.

Les biblioteques i els serveis d'informació tenen la responsabilitat de facilitar i fomentar l'accés públic a informació i comunicació de qualitat. S'hauria de formar els usuaris i oferir-los un entorn adequat en el qual puguin utilitzar lliurement i de forma confidencial les fonts d'informació i els serveis que hagin escollit.

A més dels molts recursos valuosos disponibles a Internet també n'hi ha d'altres incorrectes, enganyosos i que poden ser ofensius. Els bibliotecaris haurien d'oferir la informació i els recursos perquè els usuaris aprenguin a utilitzar Internet i la informació electrònica de forma eficient i eficaç. Haurien de promoure i facilitar activament l'accés responsable de tots els usuaris a informació de qualitat en la xarxa, inclosos nens i adolescents.

De la mateixa manera que altres serveis bàsics, l'accés a Internet a les biblioteques i els serveis d'informació hauria de ser gratuït.

Posada en pràctica del Manifest

L'IFLA insta la comunitat internacional a donar suport al desenvolupament de l'accés a Internet a tot el món, i especialment als països en vies de desenvolupament, per tal que tots obtinguin els beneficis globals de la informació que ofereix Internet.

L'IFLA insta els governs nacionals a desenvolupar una infraestructura nacional d'informació que ofereixi accés a Internet a tota la població del país.

L'IFLA insta tots els governs a donar suport a la lliure circulació d'informació accessible a través d'Internet mitjançant les biblioteques i els serveis d'informació i a oposar-se a qualsevol intent de censurar-ne o restringir-ne l'accés.

L'IFLA recomana a la comunitat bibliotecària i a les persones encarregades de la presa de decisions en els àmbits nacional i local que desenvolupin estratègies, polítiques d'actuació i projectes que posin en pràctica els principis expressats en aquest Manifest.

Aquest Manifest ha estat preparat per l'IFLA/FAIFE.

Aprovat per la Junta de Govern de l'IFLA el 27 de març del 2002 a La Haia, Països Baixos.

Proclamat per l'IFLA l'1 de maig del 2002.

Adoptat unànimement, sense disconformitats ni abstencions, en la reunió del Consell de la 68a IFLA Council and General Conference (23 d'agost del 2002, Glasgow, Escòcia).

D I R E C T R I U S
del Manifest sobre
I n t e r n e t
d e I F L A - U N E S C O

Col·legi Oficial
de Bibliotecaris-
Documentalistes
de Catalunya

Ribera 8, pral.
08003 Barcelona
Tel. 93 319 76 75
Fax 93 319 78 74
cobdc@cobdc.org
www.cobdc.org